

ספטמבר 2017

מוגש לידי: ד"ר משה שר

ליאור קמחי 302364732

סיפורו  
של  
שבתאי  
בינפלד  
1932-  
2010

## תחילת דבר

שמש אביבית חיממה את אור הבוקר הלח, וקרניה חדרו דרך השמשה לחדר הקטן. עצי הערמונים בחצר כוסו בעלים ירוקים שהשמיעו אוושה קלה. הבוקר השלו והרגוע ששרר בחוץ, היה ניגוד גמור לעצב ולסערת הרגשות בליבה של האם, ששכבה חולה על מיטה צנועה בתוך החדר הקטן. בסמוך אליה, בתוך עריסה קטנה שכב תינוק בן יומו, שקוע בשינה שלוה. האם הביטה בתינוקה ושפתיה לחשו בקושי "סליחה". סליחה על כך שתשאיר את בנה לבד, יתום מאם. סליחה על כך שאין לה כוחות יותר להילחם במחלתה. היא הרגישה שכוחותיה הולכים ואוזלים. נחמה אחת הייתה בליבה- היא ידעה שהוריה יטפלו ברך הנולד, ובעלה, שהיה סוחר הנווד מעיר לעיר לפרנסתו, ישתדל להיות בסביבה. האם שלחה מבט אחרון אל בנה, עצמה את עיניה והחזירה את נשמתה לבורא.

המקום בו התרחש האירוע הוא פולין. העיירה שמה קריסטינופול בחבל גליציה, עיירה שרוב תושביה היו יהודים. שמה של האישה שנפטרה- חיה ביננפלד לבית מנדלסון. בנה, התינוק שבתאי, נולד באביב של שנת 1932. שנותיו הראשונות עברו עליו בבית סבו וסבתו. מכיוון שהיו דתיים, כמו רוב תושבי קריסטינופול, החל ללמוד בגיל שלוש ב"חדר". תקופה זו הייתה בעצם התקופה הארוכה ביותר בחייו בו למד באופן רציף. לאחר זמן לא קצר, נשא אביו אישה שנייה ולקח את בנו אליו. השנים עד לתחילת מלחמת העולם השנייה בשנת 1939, היו שנים טובות עבור שבתאי הקטן. הוא סיים את לימודיו בחדר והספיק ללמוד שנה אחת בבית הספר, היו לו אמא ואבא וגם סבתא וסבא, ואילו נולדו לו אח ואחות קטנים.

## מלחמת העולם השנייה

כאשר התחילה המלחמה, היה שבתאי בן שבע. בחודש ספטמבר 1939, עברה העיירה קריסטינופול בה גר, מידי צבא אחד למשנהו. תחילה, כבשו אותה הגרמנים. אחר כך, הצליח הצבא הפולני לכבשה מחדש, ושוב הצליחו הגרמנים לכבשה, וכנקמה- שרפו את בתי העיר בסוף אותו החודש, נכנסו הרוסים העיירה ושלטו בה עד לברית שכרתו עם הגרמנים, והוחלט כי העיירה תעבור לידי הגרמנים. נהר הבוג שזרם בסמוך, ישמש גבול בין הרוסים ובין שליטת הגרמנים. התאריך הנורא- ספטמבר 1939, סימל את סוף תקופת הילדות של שבתאי, והוא רק בן שבע שנים.

הרוסים, לפני שנסוגו מהעיירה, פנו לתושביה וקראו להם לצאת עמם אל האזור שתחת שליטתם, מעבר לנהר הבוג. שבתאי ומשפחתו עברו לגור אצל דודיו בעיר שנקראה "סטרויינוב", שהייתה

שייכת לפולין, אך בשליטה רוסית. הם נשארו בסטרויינוב מספר חודשים ואז הוצעו שוב הרוסים להתפנות מהאזור בגלל הקרבה לגרמנים. הרוסים סיפקו משאיות והודיעו שמעבירים את היהודים למקום במרחק של מאה קילומטרים, שם יותר בטוח לשהות. בפועל, לקחו אותם לתחנת הרכבת, בה נסעו במשך חודשיים, ולאחר מכן שטו עוד שבועיים בנהר עד שהתברר להם שהגיעו לסיביה. הקור היה בלתי נסבל, ושבתאי בקושי הצליח לנשום. הרוסים אומנם הצילו את חייהם של שבתאי ומשפחתו, ושל עוד יהודים נוספים, אך היהודים סבלו בקור, בלי מקום לגור בו, ושקעו בייאוש. המזל שיחק למשפחתו של שבתאי, כאשר הרוסים חיפשו אנשים חזקים לעבודה מפרכת. שמשון, אביו של שבתאי הקטן, הוכיח כי כשמו כן הוא. שמשון היה אדם גדול וחזק, והרוסים בחרו בו גם לצאת לאזור נוסף. קרה הדבר, ושוב עלתה המשפחה על רכבת לחודשיים נוספים, שבסופם הגיעו להרי אורל, אזור ליד העיר "סבטלובסק". גם שם, היה קר מאוד והמעלות ירדו לעשרים מתחת לאפס בחורף, אך המקום היה סביר יותר מסיביר הקפואה.

שמשון יצא לעבוד בכריתת עצים ובשדות. שבתאי, יחד עם אחיו ואמו החורגת היו מחכים לו במקום מגוריהם- צריף ארוך בו גרו משפחות יהודיות נוספות, ללא קיר הפרדה בין משפחה למשפחה. שבתאי לא הלך ללמוד, משום שבית הספר הקרוב ביותר היה במרחק רב ממקום המגורים, אך הוא היה ילד מוכשר עם קליטה מהירה והצליח לקלוט את השפה הרוסית מהר. לאחר שנה של מגורים באזור, למד גם לכתוב ברוסית.

בוקר אחד, התעורר שבתאי לקול המולה גדולה בתוך הצריף הארוך. הוא פקח את עיניו, וראה פקידים רוסים. הפקידים סיפרו כי הגרמנים נכנסו לרוסיה, והמליצו להם לברוח על נפשם.

השנה הייתה 1941, הגרמנים הפתיעו את הרוסים ונכנסו עם צבא גדול, תחילה כבשו את פולין שבשליטה הרוסית, ולאחר מכן התקדמו לעבר פנים רוסיה. הרוסים נתנו ליהודים חופש להחליט לאן ברצונם לברוח. אביו של שבתאי החליט שהם ייסעו לכיוון טשקנט, שהייתה במזרח רוסיה ורחוקה מהצבא הגרמני. הוא ידע שהביתה לפולין- אי אפשר לחזור.

האפשרות הטובה ביותר הייתה לנסוע לאזור חם, שם יהיה יותר קל לשרוד. הם הועלו שוב על משאיות ועברו ימים רבים עד שהגיעו לתחנת הרכבת. ושוב, עלו על הרכבת ונסעו חודשיים, עד שהגיעו למחוז טשקנט במדינת אוזבקיסטן. שבתאי הקטן שהיה בן תשע, מאוד דאג. הוא למד בשנים שחלפו להתגבר על געגועיו לסביו שנשארו בפולין. הוא הצליח להתגבר על דאגתו כששמע אנשים שסיפרו שכל היהודים בפולין נרצחו. הוא למד להתגבר על הרעב ועל הקושי הפיזי. אביו שמשון אמר כי "צריך להיות חזקים, להתעלם מרגשות ומקושי וככה נשרוד ונישאר בחיים", אך עכשיו, לא יכול היה להתגבר על הדאגה והחרדה שתקפה אותו. אמו החורגת שהייתה לו כאם אמיתית, חלתה במלריה. היא הייתה כל כך חלשה ובקושי יכלה לצעוד. הוא כמובן עזר עם אחיו,

חנה בת הארבע ופנחס בן השנתיים שאותו נשא על גבו כל אימת שהיו צריכים לצעוד. כאשר הגיעו לטשקנט, בקושי ירדה אמו מהרכבת, וכשצעדו ביער למקום איסופם, התמוטטה אמו ותוך דקות אחדות נפחה את נשמתה. שבתאי חשב שהיא נרדמה, אך אביו הסביר לו בעצב שצריך להיפרד ממנה וש"עלינו להיות חזקים". חנה ופנחס הקטנים החלו לבכות ולצעוק "מאמע, מאמע" ("אימא, אימא"). שבתאי עצר את דמעותיו והחל לעזור לאביו לחפור בור ביער. הם הכניסו את האם לתוך הבור, כיסו אותה באדמה, הניחו מספר אבנים לסימון והמשיכו בדרכם ללא אימא. שנתיים נשארה המשפחה באזור שדות החיטה בטשקנט. האב שמשון עבד בשדות ובעבודות נוספות שהקולחוז (שהיה כמעין קיבוץ גדול ומשותף- היה שייך לממשלה הרוסית) שלחו לבצע. שבתאי, מעבר לתפקידו כעוזרו של אביו בשדה מדי פעם, היה צריך להשגיח כמובן על אחיו הקטנים. החיים היו יותר נוחים כי לא היה קר והיה גם יותר אוכל לאכול.

בוקר אחד, שוב התעורר שבתאי לקול צעקות מחוץ לביתם. היה להם בית קטן עשוי מתבן, ללא רצפה בתוכו- פשוט אדמה, אך זה היה ביתם שלהם והם היו מרוצים. שבתאי יצא החוצה וראה חיילים רוסים ופולנים שנותנים פקודה לגברים להתגייס לצבא, כדי לעזור במלחמה בגרמנים. מאוחר יותר בערב, סיפר לאביו כי שמע שמדברים על צבא פולני ששמו צבא "אנדרס", וצריך להצטרף אליו. אביו שמשון נאלץ להסתתר, כדי שלא ייקחו אותו לצבא בכוח, הרי לא יכל להשאיר את ילדיו ללא טיפול. בעקבות כך, שבתאי הקטן נאלץ לצאת כל יום לעבודה במקום אביו, כדי שיוכל לקבל קצת אוכל בסיום, אותו הביא לאביו ואחיו. כאשר הסתיים הגיוס לאחר מספר חודשים, יצא אביו מהמסתור והחיים חזרו לשגרה.

מספר חודשים נוספים חלפו והודיעו להם כי צריך שוב לנדוד לאזור קזחסטן כי צריכים שם אנשים לעבודה. שוב עלתה המשפחה על משאית, ושוב- לתחנת הרכבת. לאחר מספר חודשים בתנועה, הגיעו לקולחוז אחר במדינת קזחסטן. שבתאי היה מרוצה ומאושר, כי היה חם והיה אוכל.

## סוף תקופת המלחמה

השנה הייתה 1945. שבתאי היה כבר בן שלוש עשרה, וחיפש בלהט את אביו שמשון, כדי לספר לו ששמע שהמלחמה נגמרה, ואפשר לשוב הביתה לפולניה. הם נכחו לדעת שהעיירה שלהם בפולניה- קריסטינופול- סופחה לאוקראינה. המשפחה עלתה על הרכבת ולבסוף הגיעו לעיר נמל בפולין ששמה סצ'צין. עיר נמל זו הייתה שייכת לגרמניה ובסיום המלחמה החליט סטלין להעבירה לחסות פולין. רוב בתי העיר היו הרוסים מהפצצות המטוסים הרוסים, ותושבי העיר הגרמניים ברחו מהמקום. שבתאי ומשפחתו התמקמו באחד הבתים הנטושים. שמשון החל לעבוד במרכז- כשהכין אוכל לפליטים, והיה במרחק כמה קילומטרים מביתם. שבתאי השגיח על אחיו ומדי פעם גם עזר לאביו.

יום אחד, כשהשאיר את אחיו בבית והיה בדרכו אל אביו, עבר ליד אזור מגודר שנראה כמו בית כלא. לפתע, מישהו מעבר לגדר קרא לו- היה זה חייל במדים, שביקש שיקנה לו סיגריות בשפה הרוסית. כאשר שבתאי הביא לאיש את הסיגריות, ראה אותו השומר במקום וניגש אליו. השומר דיבר אליו ביידיש ושאל אותו "האם אתה יודע מי האדם הזה? הוא, כמו כל העצורים בפנים, הם רצחו את העם שלך, את היהודים". התברר שהם היו חיילים אוקראינים שעזרו לגרמנים. השומר הכניס את שבתאי פנימה, שם בידו נשק והכריח אותו לירות בחייל, שנפל מתבוסס בדמו. שבתאי ההמום ברח מהמקום וכשהגיע לאביו שמשון, פרץ בבכי מה לאחר מספר שעות, כאשר חזר הביתה, שמע בין ההריסות ילדים מדברים ביידיש, ועליהם משגיחים אנשים מבוגרים. הוא ניגש אליהם, ושאל אותם ביידיש מה הם עושים? איש מבוגר שהיה אחראי על הילדים ניגש אליו כי הבין שהוא יהודי- בגלל היידיש שבפיו, והסביר לו שהם קבוצה שנקראת "קיבוץ" שאוספת ילדים יתומים או עזובים, והם בדרכם לארץ ישראל. שאל שבתאי "מה זה ארץ ישראל?"

ענה לו האיש "זאת המדינה של היהודים."

שאל שבתאי "אני יכול להצטרף אליכם?"

ענה לו המדריך: "כמובן. אתה יכול להצטרף עכשיו, אנחנו עוד כמה שעות נוסעים מפה".

שאל שבתאי "האם אני יכול להביא את אחי ואחותי, שגם הם ייסעו לארץ ישראל?"

ענה לו המדריך: "כמובן".

שבתאי רץ מהר לביתו, השאיר לאביו מכתב ובו כתב שהם נוסעים עם הקיבוץ לארץ ישראל, לקח את אחיו וחזר למקום.

לקראת רדת הלילה, העלו אותם על משאיות עם זיהוי של הצבא האמריקאי. מכיוון שלא היה מספיק מקום, הושיבו ילד גדול, עליו ילד יותר קטן ועליו עוד ילד- יותר קטן- "שלוש שכבות". כך

יצאו למסע שנמשך מספר חודשים ובו עברו בגרמניה, אוסטריה ובסוף- התחנה הסופית הייתה איטליה, באזור לא רחוק מרומא.

הם נתפסו כמה פעמים והוחזרו לגבול. חלק ממסעם היה גם רגלי על הרי האלפים. חלק מהדרך עשו באמבולנסים, כאילו הם חולים. היו גבולות שבהם מדריכי הקבוצה השקו את השומרים בגבול, או שילמו להם שוחד ואז העבירו את הילדים. חוויות רבות, גם מפתיעות, עברו על הקבוצה עד שהגיעו לנמל מבטחים באיטליה.

אביהם של שבתאי, פנחס ושרה- הצליח לאתר אותם באחת התחנות, לאחר כשבועיים, והגיע להיפרד מהם. שמשון נשאר בפולין.

שבתאי ואחיו שהו באיטליה שנה, יחד עם מאות ילדים שנאספו על ידי פעילים מארץ ישראל, מכל ארצות אירופה. הפעילים פתחו שם כיתות לימוד, ואת בני העשרה לימדו גם מקצוע- בכדי שיתמו לעבודה בישראל. שבתאי למד את מקצוע הדייג.

יום אחד, בעת שהותם באיטליה, קראה המדריכה לשבתאי מהכיתה, ולקחה אותו אל המשרד. שם, ניצב בפני אישה ואיש שהחלו לחבקו ולנשקו. שבתאי לא ידע מיהם, וניצב נבוך. האישה הציגה את עצמה ואמרה: "שמי הלנה מנדלסון וזהו אחי- משה מנדלסון. סוף סוף הצלחנו למצוא אותך. אנחנו אחיה של אמך- חיה מנדלסון, ובאנו לקחת אותך אלינו לביתנו שבארצות הברית, אתה השריד האחרון שנותר מהמשפחה". שבתאי הנבוך, שלא היה רגיל לפרץ רגשות שכזה, ענה בגמגום שהוא לא עוזב את אחיו ואחותו והוא נוסע רק לארץ ישראל. הדודה והדוד ניסו לשכנעו לחזור עמם, אך שבתאי סירב והדגיש בהתקשות שמוכן לעלות רק לארץ היהודים- ארץ ישראל. כך נגזר גורלו של שבתאי, שהחיים בארץ ישראל לא האירו לו פנים וקשיים רבים עוד חיבו לו. לעולם לא התחרט על החלטתו, ומרגע שנכנס לארץ היהודים- לא הסכים לעזוב אותה.

## העלייה לארץ ישראל

הייתה זו הפעם השלישית שהעירו את שבתאי ואחיו לפנות בוקר, יחד עם קבוצת הילדים הגדולה, והודיעו להם שנוסעים לעלות על אוניה. בפעמיים הראשונות יצאו וחזרו, משום שחיילים אנגלים היו מחוץ לנמל באיטליה, והם לא יכלו להגיע לאוניה. בפעם השלישית- הצליחו. המדריכים הכניסו את כל הילדים לבטן האונייה, והם יצאו למסעם לארץ ישראל. שלושה שבועות לא ראו אור שמש (אסור היה שיהיו על הסיפון- שמה מטוסים אנגלים שטסו מדי פעם מעליהם יגלו שהאונייה מובילה ילדים). בוקר אחד, עוד לפני שהשחר עלה, החלו המדריכים להעביר את הילדים לסירות

קטנות, וחתרו לכיוון החוף. הם הגיעו לחוף הרצליה, שם חיכו להם פעילים אחרים שהבריחו אותם מהחוף במהרה, לפני שיגלו האנגלים.

### **החיים החדשים בארץ היהודים**

מדינת היהודים עשתה לשבתאי עוול ועם הגעתו לארץ, כשהפרידה בינו ובין אחיו. שבתאי נשלח לקיבוץ גליל ים ואחיו לקיבוץ דפנה. שבתאי היה מאוד מאוכזב ועצוב, אך התנחם בעובדה שהם במקום בטוח. מקיבוץ גליל ים, התגייס שבתאי לפלמ"ח, שהפך לימים לצה"ל.

בצבא הכיר את צביה לבית נתנאל שנולדה בתל אביב. אמה- דור רביעי בארץ מבוכרה, ואביה הגיע מפרס. צביה הייתה חברה בלח"י ולחמה במלחמת השחרור כחובשת קרבית. השניים נישאו לקראת סיום השירות הצבאי. חודשים אחדים חיו בעיר הרצליה- בבית אביו שמשון, שהגיע בינתיים מפולין לישראל. צביה עבדה כאחות בבית החולים "הקריה" שבתל אביב, ושבתאי עבד בהרצליה. יום אחד, הגיעו קרובי משפחה של צביה- שהציעו לזוג לקנות משק במושב טל שחר. השניים החליטו לעזוב את העיר ולהתחיל לעבוד את אדמת ארץ ישראל. הם ידעו שהחיים הולכים להיות לא קלים, בלי חשמל, בלי מים זורמים, עם פחד תמידי מפני גניבות של מסתננים ערבים שיגיעו לגנות בקר וצאן, אך- תחושת החלוציות והמחשבה על בניית מקום חדש עוודו אותם.

שבתאי וצביה הגיעו למושב טל שחר בשנת 1952. המושב הוקם בשנת 1948 והיה עדיין בחיתוליו. בנם הבכור- אברהם, נולד לאחר מספר חודשים, ואחריו נולדו להם עוד חמישה ילדים. שניהם עבדו קשה בשדות, וכן במשק הפרות שהקימו. הם נטעו מטעי תפוחים, וגידלו ירקות כמו מלפפונים ופלפלים. שבתאי האמין שיש לעמול, להתאמץ ולתת בכדי לבנות את המדינה.

שבתאי נפצע בשירות מילואים, וסבל כל חייו מהפציעה, אך סירב לקבל נכות. הוא נפצע מספר פעמים בעבודתו ושוב סירב לתבוע נכות, אלא המשיך לעבוד ולחלום.

שבתאי וצביה היו מאושרים בחייהם הקשים, עד שאיבדו את בנם גדעון, כתוצאה מרשלנות של הגוף הרפואי, שלא אבחן את מחלת הילד בזמן. גדעון היה בן תשע וחצי וחרוץ כמו אבי, ונפטר כתוצאה מזעזוע מוח, שהתפתח בעקבות ריב בין ילדי השכונה.

שבתאי וצביה עברו משבר קשה, אך היו צעירים, היו צריכים לדאוג לשאר ילדיהם, ומצאו כוחות להמשיך. הם גם החליטו להביא עוד שני ילדים לעולם. הם החליפו את משק הפירות במשק עופות, שהיה פחות קשה לעבודה.

שבתאי הפך להיות אחד מעמודי התווך של המושב. הוא היה מזכיר המושב במשך חמש שנים, ותרם לחיים הציבוריים כחבר ועד המושב כמעט עד סוף חייו.

בשנת 2001, אירע הטרגדיה ששברה את שבתאי. בנו יואל, ששירת כאיש במשמר קבע במשמר הגבול נהרג בקרב עם מחבלים, במורדות הכניסה לעיר, שלמרבה האירזניה שמה- עמנואל.

שבתאי וצביה שמעו בעצב את הידיעה, שבתאי החל לבכות ובפעם הראשונה בחייו פנה בשאלה לאל ואמר "לקחת לי ילד אחד כבר אלוהים, מדוע גם ילד נוסף? למה? למה?".

### **סוף דבר**

הנני עומדת בבית הקברות שבמושב גיזו, ליד גדר המפרידה בין החלקה הצבאית לשאה, מול מצבה שעליה חרוטה "עופי לך גיבורה, שאי כנפייך והיי חופשית. לעולם לא נשכח את רוחב ליבך, שלוות נפשך ואהבתך". בצמוד אליה, קבר נוסף, ועליו חרוט "נולדת לשואה, עלית כמעפיל, לחמת, נפצעת, בנית, הקרבת את גדעון ויואל, נשאתת ישר דרך, צנוע, טוב לב ואוהב, נוח לך בחיק השכינה". אלה קבריהם של סבתי וסבי- צביה ושבתאי ביננפלד.

מצד ימין, מעבר לגדר מציץ אליהם קברו של בנם, דודי- יואל ביננפלד, ועליו כתוב "קיבל את אות השירות ועיטור האומץ".

החלטתי לכתוב את עבודתי המסכמת לקורס דווקא על סבי, משום שהרגשתי אליו קרובה מתמיד כשהיינו בפולין, ולמשפחה הגדולה שנעלמה. היה לי חשוב להעביר את סיפורו בצורה מעניינת, שאצליח להתחבר אליה, ולכן שילבתי בין האהבה שלי לכתובה לבין סיפורו.